

MELİKE GÜNYÜZ
Editör, Yazar

“Çocuk ve Çocukluk Felsefesi Üzerinde Tartışmamız Lazım”

RÖPORTAJ

TRTakademi: *İyi hikâye nasıl yazılır? Niçin iyi bir hikâyemiz olmak zorunda? Buradan başlayalım.*

Melike Günyüz: Ben hikâye anlatıcılığının kutsal bir iş olduğunu düşünüyorum. Niye? Çünkü Kur’an-ı Kerim’de böyle ifade ediliyor. Birçok meselelere de kıssalarla, hikâyelerle örnek getiriyor. Aslında eğitimin bir parçası hikâye anlatmak. Bu bağlamda kurguya kafa yormak gerektiğini düşünüyorum. Gerçek nedir, nerede başlar, nerede biter? Hayatımızın ne kadarı kurgu? Aslında kurgusal bir hayatı mı yaşıyoruz? Bilemiyoruz tabi, ama insanın doğasında ve zihinsel yapısında kurgu olana, hikâye olana bir eğilim var. Bilim insanları bununla ilgili birçok açıklama yaptı, nöroloji beynin hikâye dinleme merkeziyle bilgilendirici metin dinleme merkezinin farklı olduğunu ortaya koydu. İnsan beyninin kurgusal olanı dinlerken zaaf gösterdiği ve verilen mesajları daha az sorguladığı ifade ediliyor bilim insanları tarafından. Meseleye çocuk kitabı açısından baktığımızda etki alanı bu kadar derin olan hikâyenin/masalın/öykünün üzerinde daha çok düşünmemiz, ince eleyip sık dokumamız gerektiği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda duruyor. Bir çocuk metni çekici olmalı, ilginç olmalı, hayal kurdurmalı, aynı zamanda bir şeyler anlatmalı, alt metninde olumlu mesajlar vermeli, çocuğun dil gelişimine katkı sağlamalı vs. Bütün bunların yapılabilmesi ciddi bir ustalık, bir ön hazırlık gerektiriyor. Bize dosya gönderen yazar adaylarına bazı sorular yöneltiyoruz. Türkiye’de en çok hangi yazarları okuduklarını soruyoruz. Çocuk kitabı yazarlarının adını pek kimse bilmediğinden, yetişkinlere yönelik hazırlanmış kitaplardan ve yazarlarından hiç olmazsa kayda değer isimler söylemelerini umut ediyoruz. Kimi zaman Türkiye’de iyi çocuk kitabı olmadığına ilişkin cevaplar alıyoruz ama aslında var. Yabancı yazarlardan kimleri tercih ettiğini, en son ne okuduğunu, dünya çapında hangi çocuk edebiyatçısını takip ettiğini sorduğumuzda da tatmin edici cevaplar alamıyoruz. Ülkemizde çocuk kitabı okuyan yetişkinler genellikle “Ne var ki bunda! Ben de yazarım,” zannına kapılıyor. Çocuk kitabı, herkesin kolayca yazabileceği bir metin hâline indirgeniyor. Herkes yazabilir noktasına geldiği anda zaten nitelik ve kalite problemiyle karşılaşılıyorsunuz. Hayır, herkes çocuk kitabı yazamaz. Bence Kur’an kıssası okumamış, *Mesnevî* ile yolu kesişmemiş, bu topraklardan neşet etmiş mitolojik hikâyelerden haberi olmamış, dünya edebiyatının klasiklerini okuyup incelememiş, divan şiirini anlamaya çalışmamış kişilerin çocuk kitabı yazmaması gerekiyor. Çünkü edebî birikime sahip olmayan birinin üslup sahibi olması beklenemez. Bir cümleyle çok şey ifade edebilme becerisi ancak böyle gelişebilir. İyi bir hikâye anlatabilmek için okumak, çok okumak lazım. Kişi kendini, toplumunu, kültürünü, yaşadığı coğrafyanın gerçeğini, inançlarını en etkileyici şekilde ancak hikâyeyle anlatabilir. Bu sebeple iyi hikâyelerimiz olmalı, iyi hikâyelerimiz oldukça hem kendimizi hem başkalarını hem de dünyayı daha iyi anlayacağız.

TRTakademi: *Neden çocuk kitabı yazıyorsunuz?*

Melike Günyüz: Yazarlığı çok küçükken kafama koymuştum. Bunun için edebiyat tahsili yaptım ama aslında babam yayıncıydı, Erdem Yayınlarını kurmuştu. 1986 yılında 18 yaşındayken gelip burada yayıncılığa başladım. Daha sonra 1991 yılında profesyonel olarak yayıncılığa devam ettim. O sıralarda sadece çocuk kitabı yayınlanıyordu, bir editör olarak ben de sürekli çocuk metinleri üzerinde çalışıyordum. Bu metinlerin bazıları o kadar can sıkıcıydı ki hak ettiklerinden fazla emek harcamak gerekiyordu. Bir gün bir metnin üzerinde çalışırken “Yeter artık iki saattir şu metni adam etmeye çalışıyorum ben yazsam daha iyisini yazarım,” dedim ve denemeye karar verdim.

TRTakademi: *Aslında herkesin söylediği “Ben de yaparım, ben de yazarım,” görüşünüz var, onun bir sonraki adımını mı gerçekleştirdiniz?*

Melike Günyüz: Hayır, benim işim zaten çocuk kitabı editörlüğüydü ve aynı zamanda edebiyat doktorası yapmış biriyim. Edebiyat ve çocuk kitapları benim alanım. Yüksek lisans ve doktora tezim Eski Türk Edebiyatı alanında divan şiiri üzerine. Neden Eski Türk Edebiyatı? Ülkemizde çocuk edebiyatı bilim dalı olmadığı için bu alanı seçmek zorunda kaldım. İyi ki de öyle yapmışım; çünkü zaten divan şiiri, dünya tarihinin biriktirdiği bütün mitler, söylenceler, efsaneler, tefsirler, hikâyeler, kutsal kitaplar gibi zengin bir kaynaktan besleniyor. Şiiri anlayabilmek, yorumlayabilmek için ister istemez bu tarihî literatüre vâkif olmak gerekiyor. Daha da önemlisi, divan şiirinin bir matematiği var. Belli kalıplarla, az kelimeyle çok söz söyleme, söze derin anlamlar yükleme sanatı. Bir ifade ne kadar fazla anlam çağrıştırabiliyorsa, birbirine zıt kelimelerle yeni bir anlam, mazmun oluşturulabiliyorsa o kadar büyük bir sanat ortaya konmuş oluyor. Divan şiiri üzerine yoğunlaşmak ister istemez az kelimeyle farklı anlam söyleyebilme, bir ifadeyle farklı anlamlara çağrışım yapabilme becerisini geliştirdi. Yayınevinde onlarca yazarın iki bine yakın kitabı yayımlandı. Bu kitapların içerisinde edebiyat değeri çok yüksek olan, yetişkinlerin de büyük bir zevkle okuyabileceği kitapların yazarlarına baktığımda bir şekilde tasavvufu, eski edebiyatla, dünya edebiyatıyla münasebeti olduğunu fark ediyorum.

TRTakademi: *Çocuk medyasını, çocuk yayıncılığını konuşuyoruz ama öğretim ciddi bir problem değil mi? Öğretmeye dayalı bir çocuk yayıncılığı anlayışı hakkında ne düşünüyorsunuz?*

Melike Günyüz: Metnin mesajından daha çok diliyle ilgileniyorum ben. Çocuklarla animasyon seyredirken fark ettiğim bir şeyden söz edeyim. *Buz Devri*'nin

ikinci filmini seyrediyorduk. Kahramanlardan birinin söylediği bir cümle, birinci filmin tamamına gönderme yapıyordu. Çocuklarım ve ben o tek cümlelik göndermeyle birinci filmin tamamını hatırladık. O anda bir şey fark ettim: Bir tek cümle bir önceki filmin tamamını hatırlatabiliyorsa metinde esas olan doğru cümleleri kurmaktır. Sonra bu bakış açısıyla dönüp çocuk kitaplarına yeniden baktım, kendi yayımladıklarımıza ve piyasadakilere. Ülkemizdeki eserlerde o kadar çok “çünkü”, “ama”, “bundan dolayı”, “bu sebeple” gibi açıklayıcı ifadeler yer alıyor ki... Karşıımızdaki okuyucunun bizi yeterince anlamadığı kaygısıyla tekrar tekrar açıklama ihtiyacı hissediyoruz. O günden sonra animasyon filmlerini dinlemeye başladım. Sadece metni izlemeden dinlerken bile hikâyeyi yakalayabildiğimi fark ettim. İşte bu senaryo yazma beceresi. Aslında çocuk medyası meselesine buradan bakıyorum. İyi bir hikâyeye yakaladıysanız, bunu doğru ve güzel bir Türkçeyle yazabilirsiniz –bu ister senaryo olsun, ister reklam metni olsun, isterse yayınlanacak bir hikâyeye kitabı olsun– ortaya güzel bir eser çıkacaktır. İşin başlangıç noktasının dil olduğunu düşünüyorum. Türkçe, mecaz kullanım açısından dünyanın önemli dillerinden bir tanesi. Deyim ve atasözleri bakımından zengin bir dil. Siz her kelimeyi, eş anlamlı her kelimeyi her yerde kullanamazsınız. Mesela “kuşağında yol parası, yanında yoldaşı yola düştü Keloğlan” cümlesinde geçen “yol” kelimesiyle ilgili üç farklı anlamda kullanılmış: “Yol parası”, “yoldaş” ve “yola düşmek”. Böyle bir cümle kurduğunuzda çocuğa dille ilgili, dilin yapısı, fonetiğiyle ilgili birtakım şeyleri hissettiriyorsunuz. Yayınevimizde metnin ne anlattığı kadar, dilin nasıl kullanıldığı da çok önemli bizim için. Sonuçta hikâyeler birbirine çok benziyor, hele de çocuk edebiyatı alanında dünyada da çok fazla hikâyeye yok aslında. Hikâyeyi farklı kılan, nasıl bir dil kullandığınız, nasıl bir kurgu oluşturduğunuz. Modern okuyucunun bir paragraf okuyacak kadar sabrı yok. Okuyucunuz bir çocuksa ilk cümlede onu metne bağlamanız gerekiyor.

“Çiçekler de ne kadar güzel, tabiat da ne güzel, güneş de ne güzel, yaşasın annemiz babamız her şeyimiz çok güzel, çalışalım, birlikte olalım, ahlaklı olalım...” gibi bir anlatımla ilgi çekici olmak mümkün mü?

TRTakademi: *Çocuk kitaplarında kullanılan dilin işlevine bu denli vurgu yapmanızın sebebi nedir? Çocuk kitabını yetişkin kitabından ayıran en önemli özelliğin dil olması mı?*

Melike Günyüz: Çocuğun iyi bir okur olmasını istiyorsanız onu doğru metinlerle, doğru kitaplarla, doğru yayınlarla buluşturmanız gerekiyor. Bir kitap hakkında doğru dürüst eleştiri yazısı çıkacak ki bu yazar neyi doğru neyi yanlış yaptığını bilsin. Peki, Türkiye’de çocuk kitaplarıyla ilgili yazılanlar ne? “Aa, hikâyeyi çok

sevdim, ne kadar güzel resimlenmiş, kâğıdı da çok güzel.” Bu bir eleştiri değil. Hikâyenin alt metnini didik didik etmeli bir eleştirmen. Bu kadın ne yazıyor? Alt metninde vurgusu ne üzerine? Bu kitap doğru bir kitap değil ya da bu kitap çok iyi bir kitap demeli ya da diyebilmeli. Niye bir kitap diğerinden daha iyi? Şöyle bir örnek vereyim: *“Hani üzerinde binlerce kuşun öttüğü ağaçlar vardır ya, işte o ağaçların birinde yaşıyor Ay’ı merak eden kuşlar. Merak ama nasıl bir merak? ‘O geceleri parıl parıl parlayan şey de ne?’ diye sormuyorlar. Çünkü onlar Ay’ın geceleri dünyayı aydınlattığını zaten biliyorlar.”* Buradaki *“Hani üzerinde binlerce kuşun öttüğü ağaçlar vardır ya...”* ya da *“Merak ama nasıl bir merak?”* gibi ifadeleri günlük konuşma dilinde pek kullanmayız. Bu ve benzeri Türkçenin zengin ifade kalıplarını öğretmenin en kolay yolu hikâye, masal ve şiir kitaplarıdır. Çocuk edebiyatının işlevi ana dili öğretmektir. Yukarıdaki metin şu şekilde de kaleme alınabilirdi: *“Ay’ın geceleri nerede olduğunu çok merak ediyorlardı, onlar geceleri Ay’ın Dünya’yı aydınlattığını biliyorlardı ama bazı geceler neden görünmediğini merak ediyorlardı.”* Böyle bir anlatım dili kullandığınızda cümle yapılarını sezdiremez, çocuğu zengin bir dille buluşturamaz ve bir dil zevkini kazandırmazsınız. Anlatmaya çalıştığım şey bu. Dili nasıl kullandığınız çok önemli. Dolayısıyla Keloğlan çizgi filmi yaparken de dile böyle yaklaşmak gerekir. Anadolu’da geçen bir hikâyeyi anlatıyorsanız o yöresel dili, o durumla ilgili bir dedenin söylemesi muhtemel deyimi, araya sıkıştırmak zorundasınız. Yoksa o gitti, bu geldi, zıpladı, hopladı, işte bilmem şu oldu şeklindeki bir kullanım dilin doğru ve estetik kullanımı değildir.

TRTakademi: *Nasihat kültürünün ötesine geçemiyor muyuz yani? Çocuk yayıncılığını vaaz ve nasihat kültürü üzerinden mi devam ediyor?*

Melike Günyüz: Maalesef. Değerler eğitimi diye bir gündem var. Şimdi şu bir gerçek ki değer ihtiva etmeyen herhangi bir şeyi konu edinemeyiz. Zaten çocuk edebiyatının aslında bir değer taşıma zarureti var. Ama değerın nasıl verildiği önemli. Bir örnek üzerinden gidelim: “Cesaret” sözcüğünü, kavramsal olarak tartışmaya açmadan çocuğa “Cesaretli ol,” mesajı vermek nasıl bir sonuç doğurur? Önceliğimizin hangi davranışların cesaret, hangi davranışların korkaklık, hangi davranışların da gereksiz cesaret olabileceği konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik kavramsal tartışma içinde olmak gerektiği kanaatindeyim. Elbette ahlaki davranış kalıplarımız, içinde yetiştiğimiz toplumdan geliyor. Peki, edebiyatın bu konuda bir misyonu yok mudur? Edebiyat, yüzeysel olarak farkındalık kazandırır; nasihat vermez, vermemeli. Şimdi bizdeki genel sıkıntı kavramları tartışmaya açmadan, doğrudan çocuğa cesur olmasını telkin ederek onu yönlendirmeye çalışmak, böylelikle de hikâye yoluyla ona bir “değer” kazandırdığımızı zannetmek. Kitapların

kapağında kocaman “cesaret” yazdığında, sürekli buna maruz kalan çocuğa bu durum antiptatik geliyor. “Ayy yine mi cesaret!” diyerek ön yargıyla yaklaşıyor kataba. Hâlbuki o kitabın kapağında bunu yazmasa güzel bir hikâye okuyacak. Bunu o kapağa yazmanın anlamı ne? Yetişkinlerin kendilerine yapılmasını istemediği davranışları çocuğa yapma konusunda bu kadar ısrarcı olması bir problem değil mi? Toparlayacak olursak edebiyatın işlevi estetik yolla değeri olumlamaktır ve kavramsallaştırarak çocuğun zihninde iz bırakmaktır. Çocuk ve çocukluk felsefesi üzerinde tartışmamız lazım. Bir insan neden çocuk filmi yapar? Neden animasyon yapar? Neden çocuk kitabı yazar? Bunu yapanların derdi nedir? Ne olmalıdır? Bu konuda hukuki sınırlarımız nelerdir? Bütün bu mevzular hakkında geniş çerçevede tartışmak, çocuğa yönelik yapılacak çalışmalar için sağlam bir zemin oluşturmak gerekiyor.

TRTakademi: *Çocuğa yönelik çeviri eserlerde nasıl bir tutum içinde olmak gerekir?*

Melike Günyüz: Çeviri başlı başına bir tartışma alanı. Yabancı bir eserdeki karakterlerin Türkçe isimlerle çocuğa sunulmaması gerektiği düşüncesindeyim. Yabancı bir ismin yabancı olarak kalma zarureti var; çünkü o kültüre ait bir şey. İsimler değiştirildiğinde, kültürel kodlar da karışıyor. Arthur’un yapacağı şeyi Ali yapmaz. Arthur’u Ali yaparsanız, Arthur’un davranışlarını Ali’ye yüklersiniz. Oysa çocuklar, metni ya da filmi Arthur olarak okuduğunda doğru kodlama yapıyor, zihni karışmıyor. Mesela bazı çocuk kanallardaki bazı çizgi filmleri seyredemiyorum. Beynim ona direnç gösteriyor, yoruluyor. Türkçe desen Türkçe değil, davranış kalıbı desen belki yapıldığı kültür içerisinde bir karşılığı var ama bizde yok. O zaman yapılması gereken şey çok iyi bir çeviri yapmak, onu buraya adapte etmek. Yurt dışıyla telif alışverişi yaptığımızda çeviri sözleşmelerimizde kültürel adaptasyona izin vardır. Bunu yaparken kitabın ana hikâyesini, kurgusunu değiştiremeyiz. Çevirmenin çeviri yaparken metni ne kadar adapte ettiğini, esprileri Türkçeye ne derece uyguladığını bilmiyoruz. Eğer okuyucuyu, izleyiciyi etkileyen bir dil başarısı varsa bu çevirmenin başarısıdır. Çevirmen metne ruh katan kişidir. Dolayısıyla çevirmenlerin en az yazarlar kadar önemli olduğunu düşünüyorum. Geçmişte çevirmenler Türk edebiyatının şairleri ve edebiyatçılarıydı. Bugün üniversitelerde yabancı dille eğitim alıyor diye matematik bölümündeki gence klasik çevirttirip sonra yayınlıyor bazı yayıncılar. Böyle bir yaklaşımla nitelikli bir çeviri yapılması mümkün mü?

TRTakademi: *Millî Eğitim Bakanlığında Tercüme Bürosu denilen bir birim var. Mesela Cyrano de Bergerac'ı Sabahattin Eyüboğlu'ndan okuyorsunuz.*

Melike Günyüz: Bu sonuçta Osmanlı'nın Tercüme Odaları geleneğinin devamı. Yetenekli insanlar, birçok tedrisattan geçerek yetişiyordu. Şimdi Türkiye çocuk alanında sanıyorum dünya standartlarının çok üstünde çeviriye kapısını açık tutan bir ülke. Tanzimat'la başladığımız çeviri işi bugün hızlanmış ve hacim olarak büyümüş durumda. Dünyanın önemli çocuk kitabı yayıncılarının eserlerini neredeyse eş zamanlı olarak Türkçede görebiliyoruz. Çeviri konusunda köklü bir geleneğe sahip olmakla birlikte dilin çeviride ana eksen olduğunu unuttuk. Dil meselesi üzerine kafa yormak, dile hak ettiği değeri ve özeni göstermek lazım. Dilin neye karşılık geldiği konusunda farkındalık oluşturmamız gerekiyor.

Dil politikaları, eğitim politikaları, kültür politikaları, yayıncılık anlayışınızı doğrudan belirliyor. 1939'da düzenlenen Birinci Neşriyat Kongresi'nde çocuk edebiyatı tartışma alanı var, çok büyük isimler yer alıyor: Hasan Ali Yücel, Nurullah Ataç... Çocuk edebiyatı tartışılıyor. Çıkan sonuç şu; genç Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl bir gençliğe sahip olmasını istiyorsak ona göre de edebiyatçı yetiştirmemiz gerekiyor. Çocuk edebiyatı, –bu benim tezim– güdümlü, devletin tekelinde olan bir edebiyata dönüşüyor. Talim Terbiye onayından geçmemiş hiçbir çocuk hikâyesinin okullara girmesine izin verilmiyor. Böylece çocuk edebiyatımız gelişmiyor. Orhan Veli gibi şairlerin, Birinci Yeni'lerin, İkinci Yeni'lerin, Yahya Kemal'lerin olduğu bir ülkede, çocuk şiiri diye uyduruk kafiyeli şiirler, yıllarca ders kitaplarında, şiir diye okutuluyor. Fazıl Hüsnü'nün onlarca güzel şiiri var. Ben ilkokul kitaplarında hiç okumadım, hatırlamıyorum siz hatırlıyor musunuz? Yani bir dili, bir kültürü, bir edebiyat zevkini geliştirmek doğru eserlerle mümkün.

TRTakademi: *1930'lerden başlayarak 40'larda çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarına karşı takınılan bu tavrı biraz daha açar mısınız?*

Melike Günyüz: O dönemde çok ciddi bir sansür ve yönlendirme var. Böyle olunca da bence sanatçılar çocuk edebiyatı alanında yazmıyorlar ve reddediyorlar. Bunun bilinç dışı bir refleks olabileceği kanaatindeyim. Bu tezimin üzerine çok çalışmadım ama gördüğüm fotoğrafı böyle yorumluyorum. Dünyada çocuk edebiyatı özellikle İngiltere'de İngiliz Dili Edebiyatı bölümlerinin temel çalışma alanıdır. Master ve doktora programları vardır. Türkiye'de böyle bir şey duyduunuz mu?

TRTakademi: *Türkiye’de çocuk yayıncılığı deyince kitap, çizgi film vb. Keloğlan ve Nasrettin Hoca’nın tekrarından ibaret bir yayıncılığımız var gibi bir görüntü var. Yani sürekli Keloğlan’ı işliyoruz, Nasrettin Hoca’yı işliyoruz. Çizgi film, sinema filmi hep bunların üzerinden gidiyor. Biz bunlara mahkûm muyuz? Neden bunları aşamıyoruz? Neden yeni karakterler üretemiyoruz? Üretiyor da bizim mi haberimiz yok?*

Melike Günyüz: Ben Keloğlan’ın ve Nasrettin Hoca’nın çocuklar için yazılması gerektiği gibi yazılmış olduğunu düşünmüyorum. Benim de Nasrettin Hoca ve Keloğlan kitaplarım var. Yayınevimizde yayımlanmış onlarca Nasrettin Hoca ve Keloğlan kitabı var. Melike Günyüz durup dururken neden Keloğlan ve Nasrettin Hoca kitabı yazsın? Yani başka şey yazamıyor mu? 2010 yılında Londra Kitap Fuarında Londralı yayıncılara telif satmaya çalışıyordum. Bir çocuk kitabı yayıncısı hanımefendi bana dedi ki: “Sizin bana sunduğunuz bu hayvanlarla ilgili çocuk hikâyelerinin daha iyisi benim ülkemde var, bana size ait ne vereceksiniz?” dedi. Düşündüm bize ait olan ne var? Keloğlan ve Nasrettin Hoca var; ama bizim bu İngiliz yayıncıya satabileceğim uluslararası standartta resimlenmiş bir Keloğlan kitabımız yok. Bütün dünya, bütün kültürler kendilerine ait olan karakterleri; dönemin genelgeçer algısı, sanat akımları, güncel diliyle yeniden üretirler. Bizde bu karakterlerin bu bağlamda üretildiğini düşünmüyorum. Yapılan tek şey ne? Düz bir anlatımla Nasrettin Hoca fıkralarını anlatmak.

Yedi yaşındaki bir çocuğun “Parayı Veren Düdüğü Çalar” ya da “Doğuran Kazan” fıkrasından ne anlamasını bekliyoruz? Nasrettin Hoca bizim olaylara bakış açımızı göstermesi bakımında çok önemli bir karakterdir. Ben Nasrettin Hoca fıkrası anlatıp örnek verdiğimde muhatabım beni çok iyi anlıyor. Daha fazla kelime kullanmama gerek yok. Yeni nesle bu düşünme biçimini aktarmak için elbette Nasrettin Hoca kitabı yazacağız. Fakat nasıl yazacağız? Biz gerçekten iyi bir Nasrettin Hoca yazamadık. Orhan Veli’nin *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* ve Bestami Yazgan’ın Şiirlerle *Nasrettin Hoca* kitaplarını istisna tutarak söylüyorum tabi ki.

TRTakademi: *Bizim kahramanlarımız son derece barışçıl kahramanlar. Yani Nasrettin Hoca’nın bir Timur hikâyesi var ki o dönem Anadolu çok karışık. İngilizlerin bir Robin Hood’u var, bir de Wilhem Tell’leri var. Bu iki karakteri sürekli sürekli yeni edisyonlarıyla bütün dillere satmış durumdalar. Bizim çok gerçek, çok hayatın içinde kahramanlarımız var, bunları üretemiyoruz.*

Melike Günyüz: *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi* kitabı neden yazıldı? Nasrettin Hoca kitaplarımızı redakte ediyoruz. Senelerdir basıyoruz. Hoca komşusuna eşeğini vermemiş. “Eşeğe mi inanıyorsun bana mı inanıyorsun?” diye

yalan söylüyor. Başka bir hikâyede ipini istiyorlar. “İpe un serdim, veremem,” diyor. Önce ona rüşvet verir gibi küçük bir kazan veriyor, geri çekiyor “Öldü,” diyor, hırsızlık yapıyor. Bir sürü böyle böyle hikâye. Peki, yedi yaşındaki çocuk bundan nasıl bir sonuç çıkaracak? Yalan söyleyen, kandıran bir adam Nasrettin Hoca bu anlatı şekliyle. Bizim bildiğimiz, bizim referans olarak verdiğimiz şeyleri çocuğun anlamasının mümkün olmadığı aşikâr... Bir vazife olarak kitabı yazdım. Aynı zamanda bir anlatım biçimi yakalamaya çalıştım. “Şu bizim Akşehirli tonton Nasrettin Hoca’yı yalnızca bilgili bir hazır cevap sanma, Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer, içer, yatar kalkarmış ve bir türlü gitmek istememiş. İnsanoğlu gariptir, kimi iyiliğe iyilikle karşılık verir kimi de iyilik görmeyi alışkanlık hâline getirir.” İşte benim önemseydiğim şey bu. Yani bir metnin içinde çocuğa deyimleri, atasözlerini ve vermek istediğiniz mesajı yerleştirmek. “Hoca’nın bir komşusu varmış. Aynı bahçeye bakıyormuş evleri. Bu sebeple Hoca’nın evine giren çıkan herkesten ve her şeyden oluyormuş haberi,” diye başlıyor, cimri komşunun hikâyesi. Bütün bunlar yaşanıyor, bir ders veriyor Hoca en sonunda “Kazan doğurdu,” diyerek. “O günden sonra komşu cimriliğinden vazgeçmiş mi bilinmez ama bilinen bir şey var ki Hoca’nın komşusuyla yaşadıkları dilden dile anlatılmış yüzyıllar boyunca. En sonunda da hikâye olup buluşmuş bu kitabın okuyucularıyla,” diye bitiyor. Keloğlan Masalları niye yazıldı? Televizyonda Keloğlan çok popüler olunca, Keloğlan karakteri üzerinde, “Bu Keloğlan iyi midir? Güzel midir? Neyi temsil eder? Bir camisi bile yok. Keloğlan’ın olduğu yerde, camisiz köy mü olur? Bu nasıl Bektaşî sakalı, bıyığı...” tartışmaları olurken ben bunu kendime misyon edindim. Oturup iki Keloğlan masalını yeniden yazdım.

TRTakademi: *Nasrettin Hoca ve Keloğlan gibi karakterleri yazarken izlediğiniz yöntem nedir? Masallarınız bir kurgu mu? Günümüze uyarlama mı?*

Melike Günyüz: Nasrettin Hoca ve Keloğlan kitaplarımda, yazar değil yeniden yazan olarak yer alıyorum. Yani bu benim yazdığım bir Keloğlan masalı değil. Bu, bildiğim okuduğum Keloğlan masalının içine kattığım yeni unsurlarla yazılmış bir metindir. *Keloğlan Şaşkınlık Ülkesinde* adlı kitabımı, Gezi Olayları sırasında yazdım. O zamanlar “Ne yapabilirim?” diye çok düşündüm. Bu kitabım o günkü olaylara kendimce bir cevaptır. Dolayısıyla hepsinin bir gerekçesi var. Bir hayat felsefem var, bir bakış açım var ve ben bunu anlatmak istiyorum. Bunun için de yazıyorum.

TRTakademi: *Çocuk yayıncılığında karakterler nasıl üretiliyor? Biraz da bunu konuşalım.*

Melike Günyüz: Bir karakteri üretebilmek için karakterin ayağının yere çok sağlam basması lazım. Yani o karakter niye var? Neyi temsil ediyor? Ne anlatmak istiyor? Felsefesi ne? Bu ve bunun gibi soruların cevapları üzerine karakter oluşturulursa o karakter sağlam oluyor. Ama mesela “Ali’nin Hikâyeleri”, diye bir Ali serisi yapmak istiyoruz; annesi Ayşe, arkadaşı da Ahmet olsun diye karar verdik. “Ahmet niye Ahmet? Ahmet’i Ahmet yapan ne? Ayşe niye Ayşe? Ayşe’nin ana karakterle ilişkisi nasıl? Bu ilişkiyi ne belirliyor?” gibi sorular çerçevesinde karakterler için sağlam bir zemin oluşturmak gerekiyor. Eğer böyle olursa karakter de sağlam oluyor. Bir karakteri yazarken geçmişin bazı ayrıntıları belki hiç kullanılmayacak fakat yine de bu kullanılmayan bilgiyle karakteri desteklemek gerekir. “Çocuk edebiyatında, yayıncılığında neden sağlam karakterler üretilmiyor?” sorunun cevabı buralarda. Çocuk edebiyatına kafa yorulmuyor, çocuk kitabıyla ilgili hakkıyla eleştiri yapılmıyor. İyi yapılmış bir eleştiri daha iyi eserler için zemin hazırlar. Melike Günyüz, Şaşkınlar Ülkesi’ni yazmış. Bu kadın ne yapmaya çalışıyor? Keloğlan’ı neden böyle yazıyor? Metinler, kitaplar bu bağlamda akademik dayanağı olan sağlam bakış açılarının sunulması, eleştirilerinin yapılması çocuk edebiyatını, yayıncılığını daha ileriye taşıyacaktır.

TRTakademi: *Şöyle bir eleştiri var: Çocuklarımız genellikle okuma yazmayı öğrenene kadar müthiş hikâyeler anlatıyor. Kendilerini sınırlamadan, geniş hayal dünyalarının olduğunu gösteren pek çok şey anlatıyorlar. Ne zaman ki eğitim hayatıyla birlikte okuma yazmaya başlıyorlar, hayal dünyaları sığlaşıyor, daha az üretir oluyorlar. Siz de çevrenizden bu ve buna benzer hikâyeler dinlemiştinizdir muhtemelen, bu konuda ne dersiniz? Uçuk kaçık fikirleri olan mimarlar, mühendisler, dünya çapında sanatçılar çıkaramıyoruz? Neden?*

Melike Günyüz: Bu sistemde yatırım yok, alanda kafa yoran akademisyen yetiştirilmiyor. Eleştirmen yetiştirilmiyor, çocuk kitabını seçerken bir öğretmenin kriterleri şunlar: Hangi yayınevinden çıkmış, yayınevinin ideolojisi ne? Peki kriterler bunlar mı olmalı? Zaman zaman okullarda karşılaştığım okuma kitapları insanı dehşete düşürüyor. Nasıl böyle bir şey yaparlar? Biz 35 sene önce yayınevimiz açıldığında yayımladığımız kitapları gittikçe ve gittikçe sansürlüyoruz. Beş yılda bir elden geçiriyoruz, 35 yıldır yayımlanan serilerimiz var. Pedagoji değişiyor, çocuğa baktığımız yer değişiyor, çocuğu konumlandırmamız değişiyor. Bunlar değiştikçe küfretmeyen, arkadaşına asla kötü söz kullanmayan bir tip oluşturuluyor. Çünkü Türk çocuğu kötü söz kullanmaz. Argo, bir dilin kazanımıdır ve o dilin çocuklarının,

argoyu da argoyu nerede kullanacağını da öğrenmesi gerekir. Hatta kullanmaması gerektiğini de kitaplardan öğrenebilir. Dolayısıyla küfretmez, eve geç kalmaz, annesine yardım eder, akşamları dişini fırçalar, yani Türk çocuğu yapılması gereken her şeyi yapar. Türkiye’de çocukların iki türlü okuması var. Bir tanesi okullarda öğretmenlerin verdiği kitaplar ki bunlar didaktik içeriklidir, bunları çocuk bir kere okur ve bırakır. Bir de çocuğun parayla satın aldığı *Harry Potter*, *Kaptan Düşük Don*, *Saftirik* gibi kitaplar var, çocuk bunları alır ve defalarca okur. Çocuklar kendilerine alan buldular ama sadece şehrli çocuklar buldu. Cebinde parası olan, kitaba erişebilen, annesi babası internette kitap alabilen çocuklar, istediği kitaba ulaşabiliyor. Ama öteki çocuklar yapamıyorlar, onlar öğretmenin verdiği kitaba mahkûm. Bir de başka bir problem var. Sınıf kitaplıklarındaki kitapları her çocuk okumak zorunda, niye okumak zorunda? Bu herkesin Orhan Pamuk okumaya mecbur tutulması gibi bir şey. Mecburiyet olunca sempati olmuyor. Çocuğun okuma alışkanlığını, edebî zevkini geliştirmek için bir okuma saati uygulaması yapılıyorsa orada herkese aynı kitap verilmemeli. Bu bir kere çocuğa haksızlık, ona saygısızlık. Çocuğun tercihine saygı duyulmazsa o da saygı duymaz ya da duymayacaktır. Her şey o kadar gizli ve açık birbiriyle ilintili ki biz onların okuma tercihi- ne saygı duyduğumuzda, onlar da bizim önerilerimize saygı duyacaktır. Çocuklara seçenek sunulmalı, onlardan hangisini okuyacağına kendisi karar verebilmeli. Seçilmiş ve sınırlı bir özgürlükten söz ediyoruz, tabii ki sınırsız bir özgürlükten değil. Çocukların seçme şansı olmalı, onların her biri diğerinden farklı, farklı beğenileri, zevkleri beklentileri var. Onların hepsine tek bir kişiymiş gibi davranmak ve hepsinden aynı şeyi beklemek çocuklara haksızlık olur. Seçme şansı olan çocuk kendini daha özgür hissedecek, bu çocuğun keşfetmesi daha kolay olacaktır. Elbette hayal gücü de daha geniş olacaktır.